

Strejker og økonomien - en oversigt

I. Indledning

De fleste udviklede lande har i de sidste 60-70 år indsamlet statistik for antallet og størrelsen af arbejdskonflikter. ILO har forsøgt at standardisere disse serier, så man har (stort set) tre serier til rådighed:

c_n , der giver antallet af konflikter, uden hensyn til disses størrelse.

c_w , der giver antallet af arbejdere involveret i (de samme) konflikter - d.v.s. én størrelsesdimension.

c_d , der giver antallet af dage tabt ved (disse) konflikter - d.v.s. to størrelsesdimensioner.

Selv om serierne findes for mange lande og over lang tid, er der store problemer involveret i at arbejde med disse tal. De tre grundtyper af problemer er: (i) Tallene er af en relativ lav og (formentlig) svingende kvalitet. (ii) Serierne har en meget speciel statistisk struktur, der gør det betænkeligt at anvende de gængse teknikker. (iii) Arbejdskonflikter falder i mellemrummet mellem flere fag (sociologi, statskundskab, psykologi og økonomi). Intet af disse fag har for alvor taget området til sig og opbygget en solid forsknings-tradition og en virkelig anerkendt grundmodel. Så selv om man kan finde ganske meget litteratur på området så repræsenterer den en række forskellige angrebs-

vinkler og teoriforsøg, der ikke refererer til hinanden.

Nedenfor skal jeg omtale hovedresultaterne af et projekt - lavet sammen med *Peder J. Pedersen* - der analyserer de tre nævnte hovedserier, c_n , c_w og c_d , for 17 OECD-lande fra 1919-1979. Projektet anlægger hovedsageligt en *makroøkonomisk synsvinkel* på serierne, idet seriernes udvikling er sammenholdt med udviklingen i en række af de gængse konjunkturserier. Projektet har hidtil ført til en række papirer, som der er en oversigt over i appendix I - vi henviser til papir n i dette appendix med signaturen ((n)). Den almindelige litteraturliste i appendix II er gjort ganske kort, da vi har givet forholdsvis grundige oversigter over den internationale litteratur i ((1)), ((3)) og ((8)). I nærværende artikel koncentrerer vi os, som antydnet, om de makroøkonomiske grundmodeller og vil kun nævne enkelte af de øvrige modeller. Før vi forlader de øvrige to grundproblemer skal vi imidlertid sige et par ord om data.

Rent formelt kan man anskue data-problemerne ud fra en *undertællingsbrøk* $\mu = c/\hat{c}$, hvor c er den serie, man rent faktisk optæller, medens $\hat{c}$ er det, man ideelt set burde tælle. Vi har nu (rent formelt) et $x(i,t)$ for hvert land (i) og hvert år (t) samt for hver af de tre serier ($x = n, w$ og d). Der findes en række studier af μ 'ernes størrelse i forskellige lande og år; men de er nok så svære at finde frem til og naturligvis langt fra at være nøjagtige og komplette⁽¹⁾. Det typiske synes at være

Lektor, dr. oecon.,
Århus Universitet

μ 'er i størrelsesordenen $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{4}$. På kortere sigt er de nogenlunde konstante; men der er meget, der tyder på, at μ 'erne varierer en hel del over tiden og fra land til land, d.v.s. niveauforskelle på under et par gange mellem to lande eller for to adskilte tidsperioder er næppe signifikante.

Der er to hovedårsager til konfliktdatas lave kvalitet. For det første er det notorisk vanskeligt at registrere konflikter, fordi deltagerne normalt har betydelige propagandainteresser i enten at over- eller underdrive deres størrelse, medens de står på, og i at »glemme« alt om dem, så snart de er slut. Det er derfor vanskeligt at opbygge et relevant administrativt system til registreringen, og i praksis bruger man altid en eksisterende administration, der har en anden hovedopgave. Statistikken bliver dermed et lille biprodukt, hvortil man ikke anvender ret mange ressourcer. Det er i øvrigt forbløffende, hvor forskellige de administrationer, man har pålagt denne opgave, er: i nogle lande er det fagforeningerne, i andre lande arbejdsgiverforeningerne, atter andre bruger arbejdsanvisningen eller den statslige mæglingsinstans, medens det i Italien er politiet, der har denne opgave. Det må forekomme sandsynligt, at hver af disse administrationer har sit særlige bias som statistikindsamler.

For det andet anvender forskellige lande normalt forskellige kriterier for, hvornår en konflikt er stor nok til at blive talt med (jvf. ((2)) for en liste). I Danmark tælles således kun konflikter, hvor mindst 100 dage går tabt. I Norge skal de vare over én dag for at komme med, medens man i Sverige hævder at tælle alle konflikter. Da man under alle omstændigheder har en betydelig undertælling, og da små konflikter er dem, der lettest smutter, så betyder forskellen i tællingskriterier nok ikke så meget, som man umiddelbart skulle

tro; men det er meget svært at sige præcis, hvad den betyder.

Dertil kommer, at der er meget få - og ganske usammenlignelige tal - for konfliktårsager. I den internationale statistik (og i de fleste nationale tal) sondres således ikke mellem *strejker* og *lock-out'er*. Vi ved, at de fleste konflikter siden tyverne har været strejker, men der har dog i nogle lande været betydelige lock-out'er, og det er naturligvis ofte tvivlsomt, hvem der har hovedskylden for en given konflikt. En anden sontring er mellem faglige og politiske konflikter. En række lande - således Danmark - hævder, at udelukke politiske konflikter fra statistikken⁽²⁾. Der er naturligvis tilfælde, hvor det er helt klart, hvem der er den aggressive part, og hvad årsagen til konflikten har været, men i masser af tilfælde er det vanskeligt at trænge til bunds i en konflikt, så det er nok naturligt at konfliktstatistikken normalt ikke indeholder nogen sontringer efter årsager. Det gælder i hvert tilfælde den internationale statistik; medens f.eks. den danske statistik fra før 1931 var betydeligt mere ambitiøs.

II. Nogle grundkendsgerninger om konflikter

Før vi vender os imod teorierne, er det nyttigt at have set lidt på data, og i det følgende vil jeg give nogle grundtal for konfliktudviklingen i 18 OECD-lande⁽³⁾. Vi skal give disse grundtal i form af et sæt *stiliserede fakta* - de underliggende tal findes i ((2)) og ((6)). De er optegnet på sammenlignelig form i ((8)).

Det første, der er grund til at pege på, er den meget beskedne størrelsesorden, hvis vi ser antallet af tabte dage c_d i forhold til samtlige dage, der arbejdes. Der tabes i gennemsnit kun ca. 0.01% af samtlige dage ved konflikter, og der er

kun få observationer, hvor tabet når op over 1% af samtlige dage⁽⁴⁾.

Det næste, der bør fremhæves, er de drastiske forskelle, der er mellem landene. Det er her vigtigt at notere sig, at disse forskelle først er vokset frem efterhånden. I 1920'erne havde alle vore lande stort set det samme konfliktniveau⁽⁵⁾ - hvis der var signifikante forskelle, var det *Sverige og Norge*, der lå højest, medens *Japan* lå relativt lavt. Siden da er der imidlertid virkelig sket noget:

Der har nemlig udviklet sig en gruppe af *lavkonfliktlande*, hvor konfliktniveauet er faldet med ikke mindre end 20-40 gange i tiden fra midt i 1920'erne eller først i 1930'erne til begyndelsen af 1960'erne. Disse lande er Tyskland⁽⁶⁾, Østrig, Schweiz, Holland, Danmark, Norge og Sverige. I disse lande har faldet været største i Schweiz - hvor der stort set ingen konflikter har været i den sidste snes år. Det andet ydertilfælde er Danmark, hvor mediantallet ganske vist er lige så lavt som i de øvrige lavkonfliktlande, men hvor der er relativt mange meget store konflikter, sådan at gennemsnitsniveauet er højere end i de øvrige lavkonfliktlande.

En anden gruppe af lande har skilt sig ud som *højkonfliktlande*, idet konfliktniveauet har holdt sig nogenlunde trendløst siden 1920'erne. Disse lande er USA, UK, Canada, Australien, New Zealand, Eire samt Frankrig, Italien og Spanien. I efterkrigsårene har det højeste konfliktniveau formentlig været det italienske, medens Eire nok har et lidt lavere niveau end de øvrige lande; men det er svært at afgøre, om USA, UK, Canada eller Australien kommer ind som det nærmest konfliktplagede land.

Det mest udprægede mellemtilfælde mellem grupperne er Belgien, medens Japan og Finland har utypiske forløb - dog

sådan at de begge nærmer sig højkonfliktgruppen.

Rundt omkring disse meget forskellige trends har serierne så normalt et sæt af temmelig ens cykliske bevægelser, som skitseret på figur 1. Disse konfliktcykler har nogenlunde den samme frekvens som de almindelige konjunktursvingninger i økonomien; men når man giver sig til at sammenligne konfliktkonjunkturerne og de almindelige økonomiske konjunkturer, så viser sammenhængen sig at være nok så diskutabel, som vi skal se.

Som det fremgår af figur 1 har vi fra 1967-69 gennemgået en omfattende konfliktbølge i OECD-området - hvor strejkeniveauet i snit er steget ca. 3 gange. Bølgen er fortsat til 1978-79, og det er først for årene 1981-82, at der for alvor er tegn på, at bølgen er ved at trække sig tilbage.

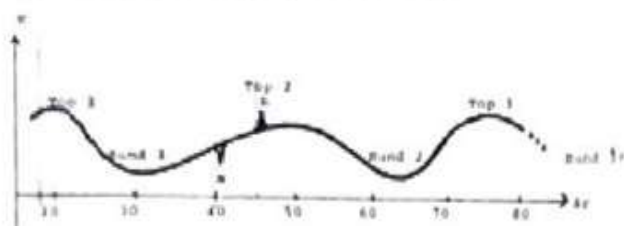
En anden interessant detalje, som må forekomme overraskende, er, at konfliktserierne fortsætter temmelig uændret henover krige - selv anden verdenskrig. Der er naturligvis en del lande, hvor data mangler, men der er data for tre neutrale lande (Schweiz, Eire og Sverige), et besat land (Danmark) og fem krigsførende lande (USA, UK, Canada, Australien og New Zealand). Der sker ganske vist en vis »drejning« af konflikternes udseende, således at de enkelte konflikter bliver kortere, men antallet er så temmelig uændret bortset fra de to kortvarige småbølger: (a) der går nedad ved udbruddet af krigen og (b) der går opad ved afslutningen.

Det sidste punkt, der bør nævnes, vedrører seriernes statistiske struktur (d.v.s. pkt. (ii) først i afsnit I).

Serien c_n (for konfliktantallet), der har den største undertælling ν_n , har det jævreste forløb, idet den domineres af de relativt små konflikter.

Serierne c_w (for arbejdere, der deltog i konflikter) og især c_d (for tabte dage) har

Fig. 3. De typiske svælgninger i konflikterne

Notat: Kurven giver det typiske forløb af konfliktens svælgninger rundt omkring derved længdetidstrænde.

en meget karakteristisk tilbøjelighed til at domineres af enkelte store konflikter, d.v.s. konflikter mellem organisationerne, der dækker brancher (fag) eller evt. hele økonomien. Sådanne storkonflikter viser sig i toppe, der kan rejse sig både 10, 50, 100 eller endnu flere gange over serierens normale niveau.

Det er klart, at den mest markante niveau/topstruktur findes i lavkonfliktlandene, hvor serierne ligger og kryber langs absisseaksen for så at afbrydes af kæmpe-toppe, der rejser sig 100 gange over resten af serien - sådanne toppe forekommer typisk med 5-10 års mellemrum. Det er klart, at det giver betydelige estimationsproblemer at anvende en så besynderligt udseende serie i en almindelig økonomisk regressionsmodel.

III. Tre niveauer i konfliktanalyse og de to typer af makroforbindelser

Der er tre niveauer i analysen af arbejdskonflikter:

(i) På den ene side har man en omfattende empirisk litteratur, der kan klassificeres som arbejds sociologisk og arbejds psykologisk, der analyserer enkeltkonflikter.

(ii) Dernæst har man en formel mikro-økonomisk konfliktmodellering, der p.t. udvikler sig i spilteoretisk retning⁽⁷⁾.

(iii) Den makroanalyse, som er vores hovedemne i nærværende artikel.

Et hovedresultat i (i) er den mangfoldighed, der præger det virkelige livs konflikter, og som gør det meget svært at trænge helt til bunds i parternes motiver, deres informationer om modpartens hensigter og de ofte bevidst vildledende signaler, de udsender. Dertil kommer, at der ofte er afgørende modsætninger inden for hver part, og at der tit er tredieparter involveret - f.eks. højere instanser i de to parter organisationer.

Der foregår p.t. et betydeligt arbejde for at formalisere denne viden i spilteoretiske modeller (ii), som indeholder et større eller mindre antal af de nævnte komplikationer, påbegyndelses- og afslutningskriterier samt et sæt regler for selve forhandlingsprocessen. Den relevante matematik er relativt nyudviklet, så det tager nok et stykke tid, før man virkelig får formaliseret den viden, der er indsamlet i (i).

Det ideelle ville så være, om man kunne aggregere de formelle modeller under (ii) til makroplanet (iii) og forklare resultaterne i makromodellerne. Nu er det notorisk svært at aggregere mikromodeller til makroplanet selv på områder, hvor man har en virkelig veludbygget mikroteori. Så på vores relativt nye område er det et fjernt mål at få bygget bro mellem de to empiriske hovedniveauer (i) og (iii).

En måde at demonstrere dette på er ved at opfatte sandsynligheden for at få et givet antal konflikter i en bestemt virksomhed (i en given periode) som poissonfordelt med parameteren λ (8), hvor $\lambda = \lambda_v + \lambda_n$ og λ_v giver alle de komplicerede virksomhedsspecifikke forhold, der studeres på niveauet (i), medens λ_n ($\ll \lambda_v$) giver de nationale fællestræk, der alene studeres på niveauet (iii). Set fra makroperspektivet er alle de forskellige λ_v 'er hvid støj, som naturligvis vil dominere serien, hvis der ikke er *tilstrække-*

lig mange konflikter i landet. Det viser sig faktisk, at makromodeller, hvor konfliktserierne c_d , c_w og c_n indgår på højre eller venstre side af lighedstegnet, fungerer meget dårligt i lavkonfliktlandene. Vi skal op på værdier af c_n på over 200, før konfliktserierne er interessante rent makroøkonomisk.

Når man ikke har et »solidt« mikrofundament, (hvad man som nævnt sjældent eller aldrig har), så får man brug for at basere sin makroteori på hypoteser af en mere ad hoc præget karakter ud fra erfaring, »sund fornuft« o.l. Vi har her indført en grundsondring til at karakterisere *to hovedtyper* af forbindelser (led) mellem konflikterne og økonomien:

Mængde-led optræder, hvor det er konflikterne selv, der spiller ind. Mængde-led optræder typisk, hvor konflikterne bruges som forklarede variable. Her skal man naturligvis medtage så mange størrelsesdimensioner af konflikterne som muligt, d.v.s. her anvendes serien c_d . Hovedtypen af mængde-led, der optræder i litteraturen er den, der opfatter konflikter som er *produktionstab*, som man så kan måle og følge igennem økonomien. Det er emnet for afsnit IV.

Klima-led optræder, hvor man opfatter konflikterne som en indikator for klimaet på arbejdsmarkedet, d.v.s. strejkefrekvensen er et mål for arbejdernes frustration, aggressivitet o.l. Da »klimaet« i princippet er et »græsrodsfænomen« er det klart, at det er antallet af småkonflikter, der skal måles. D.v.s. at serien c_n der er den dårligst målte serie, må være den bedste til dette formål. Klima-led er emnet for afsnit V, VI og VII.

Før vi går over til at diskutere de enkelte makrorelationer, kan der være grund til at sige nogle få ord om forholdet mellem de tre konfliktserier c_n , c_w og c_d : Hvis der er svingninger i den gennemsnit-

lige konfliktstørrelse, så viser dette sig ved, at de tre serier har forskellige trends - det er der en del eksempler på i vores lande, men der er kun få systematiske fælles-træk her, så det skal vi ikke diskutere for nærværende, jvf. ((1)) og ((8)).

Studerer man korttidssamvariationen mellem serierne, jvf. ((1)), viser det sig, at serierne er meget nært korreleret - de giver også altid samme fortegn til koefficienterne i økonomiske modeller - så serierne fortæller altid ganske den samme historie⁽⁹⁾, men de fortæller unægtelig den historie mere eller mindre godt. Da -som vi skal se - klima-ledene er langt de vigtigste, viser det sig, at det *altid* er serien c_n der giver de stabileste og signifikanteste koefficienter.

IV. Strejkeparadoxet - den manglende forbindelse mellem konfliktniveauer og produktionen

En af de væsentligste årsager til at økonomer normalt ikke beskæftiger sig ret meget med arbejdsconflikter er, at de synes at være uden nogen synderlig betydning for produktionen. Også omfattende konflikter som den i Belgien i vinteren 1960/61, den i Frankrig i 1968 og de store danske konflikter i 1961 og 1973 viser sig at være vanskelige at opdage i de årlige produktionstal. Selv om man går helt ned på kvartaler og enkeltindustrier, er det svært at konstatere konflikter i produktionstal⁽¹⁰⁾.

Der er heller ingen sammenhæng mellem de forskellige landes konfliktniveauer og deres vækst på lidt længere sigt. Det er klart, at der er lande (som UK og USA) med høje konfliktniveauer og lave vækstrater og omvendt lande (som Vesttyskland) med lave konfliktniveauer og høje vækstrater; men der er unægtelig undtagelser, der trænger sig på: Italien og Fran-

krig har et højt konfliktniveau og en høj vækst o.s.v. Alt i alt får man for vore 17-18 lande korrelationskoefficienter på fra -0.05 til 0.1 i de forsøg, vi har gjort på at sammenholde dekadegennemsnit for vækstrater og konfliktniveauer.

Der er faktisk noget af et *paradox* her: på den ene side har man den nævnte meget *svage effekt* af konflikter, og på den anden side har man den betydelige interesse i pressen og offentligheden for konflikterne. Man hører masser af advarsler fra mange sider imod arbejdskonflikter, og der udfoldes store anstrengelser fra ansvarligt hold på at forhindre og afslutte konflikter. I en bred betydning af ordet kan man konstatere, at konflikter er noget man fra samfundets side *betragter som alvorligt*. Vi skal senere se på forskellige andre sider af dette paradox, men først kan der være grund til at se lidt på årsagerne til *konflikternes ringe produktionseffekt*.

Der er uden tvivl to hovedårsager: Den første har vi allerede nævnt, nemlig at vi diskuterer størrelsesordener på under 1% af arbejdsindsatsen. Den anden er, at så små svingninger naturligvis let kan absorberes af svingninger i arbejdsintensiteten eller i beskæftigelsen i de følgende par uger eller måneder. Da, som nævnt, alle parter har en betydelig interesse i at lade »sket være glemt« efter en konflikt - og i at få virksomhedens og de forskellige husholdningers økonomi på fode igen - så er det ikke overraskende, at man ofte ser en kraftig (kortvarig) produktivitetsstigning oven på en arbejdskonflikt. Der er naturligvis tilfælde, hvor et firma har lidt et varigt tab af markedsandele til sine konkurrenter efter en konflikt. I det omfang disse konkurrenter er indenlandske vil dette naturligvis ikke påvirke den samlede produktion.

Der findes (endnu) ikke data, som tilla-

der os at analysere virkningerne af arbejdskonflikter i de *østeuropæiske økonomier*⁽¹⁾, men meget tyder på, vi kan konkludere to ting ud fra de polske begivenheder i de senere år: (i) De omfattende arbejdskonflikter har nok været store, men næppe væsentligt større end, hvad man har observeret uden synderlige skadevirkninger i vestlige økonomier. (ii) Konflikterne har medvirket ikke uvæsentligt til den meget kraftige produktionsnedgang i årene 1980/82, (den er formentlig på ca. 30%).

Man kan formelt opfatte en konflikt i perioden $t = 0$ som et *produktionshul* Δy_0 . Det hul kan nu have effekter i to dimensioner: *dels* videre igennem produktionsstrukturen, hvor hver virksomheds output normalt er input i andre virksomheder, og *dels* over tiden. Man må i princippet kunne forestille sig, at »hullet« breder sig som en kædereaktion igennem alle senere led i erhvervsstrukturen. D.v.s. at der optræder en »produktionsmultiplikator« q , sådan at

$$(1) \quad \Delta y_t = q_t \cdot \Delta y_0$$

hvor y_t altså er det samlede tab i periode t , og $t = 0, 1, 2, \dots, n$, idet n er den sidste periode, hvor virkningen kan spores. Den samlede virkning af konflikten bliver dermed:

$$(2) \quad \Delta y = Q \Delta y_0 \quad \text{hvor } Q = \sum_{i=0}^n q_i$$

Læseren vil se, at den opstillede produktionsmultiplikator har en smuk formelsymmetri med den sædvanlige efterspørgselsmultiplikator i Keynesmodellen, hvor pointen er, at hvis der bliver et primært hul i efterspørgselen, (fordi man sætter skatterne op o.l.) så bliver der en kædereaktion med en multiplikator m_t der reducerer den samlede efterspørgsel i et vist antal perioder med tilsammen M gange det primære efterspørgselshul.

Det, vi har set, er, at medens produktionsmultiplikatorerne er helt ubetydelige i den typiske, udviklede, vestlige økonomi, (d.v.s.) $Q \sim 0$, så er der noget, der tyder på, at de har en betydelig størrelse i den typiske østeuropæiske økonomi. Dette svarer til den grundlæggende erkendelse, at det i Vesten til syvende og sidst er begrænsninger på efterspørgselssiden, der bestemmer produktionen - så længe efterspørgslen holder sig, betyder det ikke noget, om der kommer et par småhuller i produktionen. Medens det i Østeuropa er begrænsninger på produktionssiden, der begrænser efterspørgslen, så huller på produktionssiden kan ikke udfyldes, men breder sig⁽¹²⁾. Omvendt bliver efterspørgselsmultiplikatorerne typisk meget små i Østeuropa.

V. Arbejdskonflikter, løn og arbejdsløshed

Det er klart, at lønninger indgår *både* som en variabel, der forklarer konflikterne, og omvendt, at konflikter ofte fører til ændringer i lønnen. En anden variabel, der bruges til at forklare lønstigningstakten, er arbejdsløsheden, og det har desuden ofte været hævdet, at folks strejkelyst må være påvirket af arbejdsløsheden. D.v.s. at vi, straks efter starten, har et kompliceret simultant spil imellem konflikterne c_n ⁽¹³⁾, lønstigningstakten og arbejdsløsheden u , hvor alle tre variable afhænger gensidigt af hverandre.

D.v.s. vi har to grundlæggende modeller mellem vore tre variable:

- (1) $c_n = S(\dot{w}, u)$, der i litteraturen kaldes »strejkemodellen« selv om c_n også indeholder lock-out'er.
- (2) $\dot{w} = \Pi(u, c_n)$, der er en *løndannelsesmodel*, der bygger på Phillipskurven $\dot{w} = \Pi'(u)$.

Begge disse funktioner findes i en række

ke varianter - ja, Phillipskurven findes faktisk i et helt uoverskueligt stort antal varianter, som vi her kun kan sige et par enkelte ord om:

Sagen er nemlig, at den grundlæggende Phillipskurve har den interessante egenskab at være på en gang meget signifikant og ustabil - normalt er fortegnet til u negativt, men det kan også gå hen og blive positivt. Nu har fejlspecificerede relationer ofte den egenskab at kombinere signifikans og ustabilitet, så den tanke ligger snublende nær, at der må kunne findes et eller andet trick, der stabiliserer Phillipskurven, f.eks. ved en matematisk transformation eller ved tilføjelsen af en ekstra variabel. Ud fra dette håb, og på grund af relationens store politiske betydning, har en hel generation af økonomer forsket i Phillipskurven, og der er offentliggjort i tusindvis af artikler herom - jvf. bl.a. ((1)) og oversigten i ((4)). Fra tid til anden har den ene og den anden i frustration erklæret Phillipskurven for død og borte; men hidtil har disse dødserklæringer altid vist sig at være stærkt overdrevne. På den anden side er der heller ikke nogen, der har fundet det trick, der for alvor kan stabilisere Phillipskurven, og dertil kan endelig tilføjes, at der ikke har vist sig nogen alternativ makroløndannelsesfunktion på markedet.

Heri ligger at vi i strejkemodellen (1) har *to problemer*: (i) at udskille sammenhængen fra den modsatte sammenhæng (2), og (ii) at de to forklarende variable $\dot{w}$ og u er forbundet med bånd, der på en gang er signifikant og ustabil.

En elegant løsning på disse problemer findes i den berømteste udgave af (1) - Ashenfelter & Johnson (1969) - her bruges *reallønsstigningen* over de foregående par år $D(\bar{w})$, som lønudtrykket i modellen. Tankegangen er, at strejkefrekvensen går op, hvis reallønsudviklingen i de sidste

par år har været relativt dårlig og omvendt. D.v.s. ligningen bliver:

$$(1-AJ) \quad c_n = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot D(\dot{w}) + \alpha_2 \cdot u$$

hvor resultatet er, at både α_1 og α_2 er *negative*. Denne ligning er estimeret på amerikanske tal fra 1952-67. Ved at gå over til reallønnen reducerer man problemet (ii), og økonomer kan godt lide, at folk reagerer på de reale variable og ikke har prisillusioner. På grund af lagstrukturen, hvor hovedparten af lønvariablen $D(\dot{w})$ kommer før den forklarede variabel c_n , reduceres problemet (i). Endelig er modellens statistiske fit nydeligt - så meget taler for formuleringen (1-AJ)⁽¹⁴⁾.

I vores undersøgelse genfinder vi Ashenfelter & Johnsons resultater meget smukt for USA - endog selv om vi ændrer beregningsperioden noget, men det viser sig, at de overhovedet ikke generaliserer herudover. I alle de øvrige lande og i mellemkrigsårene fås helt andre resultater, og der er alternative formuleringer, der generaliserer vores samlede materiale langt bedre. Vores (P & P) model ser således ud:

$$(1-PP) \quad c_n = \beta_0 + \beta_1 \dot{w}_L + \beta_2 u$$

hvor $\dot{w}_L$ er den nominelle lønstigningsstakt evt. med et mindre lag, sådan at $\dot{w}$ kommer (lidt) før c_n . Det interessante er, at β_1 er *positiv*, uanset hvad der sker med det sidste led i modellen (d.v.s. problem (ii) er ikke så alvorligt). Det viser sig tilmed, at det mest almindelige resultat til reallønnen $\dot{w}$ også er positiv; men den nominelle formulering giver næsten altid det bedste statistiske resultat - også for USA. Forskellen mellem de to udgaver af strejkemodellen bliver især store, når man medtager årene under den store konfliktbølge siden 1968, hvad Ashenfelter & Johnson jo ikke kunne, da de arbejdede med deres model i årene 1967/68. Vi skal vende tilbage til forklaringen på vores resultater om et øjeblik.

Hvad angår koefficienterne α_2 og β_2

til arbejdsløsheden i de to udgaver af modellen bliver det gennemsnitlige resultat normalt positivt, men det karakteristiske er, at man også her finder stærkt signifikante og meget variable koefficienter til arbejdsløsheden. D.v.s. at selv om der ikke er nogen tvivl om, at arbejdsløsheden har en klart selvstændig rolle i strejkefunktionen, så er det svært at finde frem til, hvad det helt præcist er for en rolle.

Vi har også forsøgt os med andre variable i modellen, ligesom også andre har udvist en vis opfindsomhed her - nogle ikke-økonomiske variable omtales i næste afsnit - her skal vi blot se på én interessant mulighed. Man har nemlig forskellige teorier, efter hvilke ændringer i forholdet mellem løn og profitindkomsterne skulle påvirke arbejderklassens frustrationsniveau og dermed konfliktfrekvensen. Der er flere, der har forsøgt at finde en koefficient til profitkvoten, men uden held. Da dette resultat forekom os overraskende, har vi gennemprøvet det for vores datamateriale efter 1948, hvor lønkvotetal er tilgængelige: der er ingen tvivl, resultatet holder. D.v.s. konfliktfrekvensen er uafhængig af ændringer i løn/profitforholdet.

Der er som sagt opstillet et helt uoverskueligt stort antal løndannelsesmodeller, der forklarer $\dot{w}$ ved hjælp af u og diverse andre variable - herunder frem for alt prisstigningsstakten $\dot{p}$, der i mange udgaver af modellen indgår som folks prisstigningsforventninger $\dot{p}^e$.

Man kan opfatte arbejdsløshedsprocenten u som et mål for *efterspørgselspresset*, og derudover har man brug for en *lønskubsvariabel*. Her er det så, at man siger, at det, der får folk til at »skubbe« til lønnen, er, at de forventer prisstigninger, d.v.s. $\dot{p}^e$. D.v.s. at man får den sædvanlige »forventningsforhøjede« Phillipskurve, der oprindeligt er indført af Phelps

og Friedman (uafhængigt) i 1967, jvf. ((4))⁽¹⁵⁾.

$$(2\text{-PF}) \quad \dot{w} = \alpha_0 + \alpha_1 u + \alpha_2 \dot{p}^e$$

Historien om jagten på den rette formel til beregning af $\dot{p}^e$ og de teoretiske diskussioner omkring pengemængdens betydning for $\dot{p}^e$, den større eller mindre rationalitet i forventningsprocessen o.s.v. er simpelthen historien om de sidste 15 års makroinflationsteori. Den skal vi ikke gentage her. En væsentlig pointe er, at inflationsforventningerne $\dot{p}^e$ er en variabel, som det i princippet ikke er sværere at måle end så meget andet - det er bare at få spurgt folk på den rette måde.

Der er nu ved at være indsamlet en hel del statistik om $\dot{p}^e$, på forskellige planer og med forskellig spørgeteknik. Forfatterens fortolkning af disse resultater (jvf. ((4)) for en nærmere diskussion) er, at stadig mere tyder på, at $\dot{p}^e$ er en langt »svagere« variabel, end man kunne håbe. D.v.s. at de faktiske inflationsforventningsmålinger slet ikke ser ud til at kunne bære hele Phillipskurvens dynamik, de er kun marginalt bedre end den faktiske inflationsrate $\dot{p}$ og meget snævert korreleret hermed.

Man har så brug for en anden variabel til at forklare lønskubbet, og da antallet af konflikter c_n er et mål for »aggressivitetsniveauet« på arbejdsmarkedet, har vi analyseret modeller af typen - jvf. ((1)): (2-P) $\dot{w} = \beta_0 + \beta_1 u + \beta_2 \dot{p} + \beta_3 c_n$ hvor nu c_n er lagget lidt i forhold til de øvrige variable for at reducere simultaniteten.

Det viser sig, at c_n giver et meget klart selvstændigt bidrag til $\dot{w}$'s forklaring, og der er heller ingen tvivl om, at fortegnet til β_3 er positivt. Det er tilmed sådan, at c_n -ledet reducerer variationen i β_1 (koefficienten til arbejdsløsheden). Der er dog to problemer ved c_n -ledet. For det første virker c_n -serierne ikke ret godt i lavkon-

fliktlandene og for det andet hænger en del af c_n 's gode forklaringskraft på et bestemt fællestræk ved alle w -serierne og alle c_n -serierne⁽¹⁶⁾. Næsten alle disse serier har nemlig et markant fald i 1967 hvorefter de vender opad på en ganske drastisk vis. Selv når analyserne kun kører til 1966, er resultaterne dog ganske pæne.

Det vil sige, at vi fra modellerne (1-PP) og (2-P) har to vigtige erkendelser: lønstigninger skaber konflikter, og konflikter skaber lønstigninger. Dette forklarer, hvorfor man kan få samtidige bølger af løninflation og konflikter - hvis læseren sammenligner figur 1 med den almindelige internationale inflationsudvikling er det også helt oplagt, at der er en meget stærk samvariation.

Vores teori til forklaring af den selvforstærkende dynamik mellem konflikter og løninflation har *lønstrukturen* som et centralt element. Løninflation foregår som et decentraliseret kapløb, og når én gruppe er foran, så bliver de øvrige frustrerede, og det genererer konflikter, der så på deres side giver nye lønstigninger, som sætter andre grupper relativt tilbage o.s.v. Vi skal vende tilbage til denne teori (som vi p.t. arbejder med) i afsnit VII; men vi bør nævne, at også denne teori mangler en grundig gennemmodellering og testning på mikroplanet, selv om det er let at fortælle en lang række anekdoter, der understøtter den.

Når de samtidige løn-konfliktbølger ikke eksploderer helt, så er det fordi, der også indgår andre variable i de to funktioner, sådan at det selvforstærkende element i processen kun er en del af det samlede billede. Desuden spiller det ind at strejkemodellen kun forklarer ca. $\frac{2}{3}$ af svingningerne i strejkerne, så her er stadig et betydeligt hul i vores viden, jvf. afsnit VII.

VI. Ikke-økonomiske variable i strejkemodellen

Parallelt med de omtalte økonomiske variable i den makroøkonomiske konfliktmodel har man også forsøgt sig med to typer af ikke-økonomiske variable. Det ene sæt har med konkrete *politiske indgreb* at gøre, medens det andet sæt indeholder *politiske baggrundsvariable*.

Den første type variable vedrører altså love o.l., der griber regulerende ind over for arbejdskonflikter, lønninger og andre forhold på arbejdsmarkedet. Sådanne variable er typisk meget landespecifikke, så det vil føre for vidt at komme ind på dem her. Som en generel konklusion gælder, at den slags variable næsten altid bliver signifikante - man kan gøre meget fra lovgivernes side for at regulere konflikters antal og størrelse. Man kan så, ud fra analysen i de foregående to afsnit, overveje, om der er nogen begrundelse for sådanne indgreb.

Den interessanteste generelle politiske baggrundsvariabel er uden tvivl regeringens politiske farve. Der er en række berømte eksempler på, at regeringsskift fra højre til venstre har medført en kortvarig strejkebølge - især den berømte strejkebølge i Frankrig 1936 efter folkefrontsregeringens tiltrædelse. Der er også eksempler på, at regeringer udskriver valg ovenpå en særlig stor strejke (f.eks. 1951 i New Zealand og 1968 i Frankrig) - her har resultatet typisk været et ryk til højre. Det er imidlertid også muligt at opstille en række modeksempler og især »nuleksempler«, hvor der har været et skift til venstre uden nogen strejkebølge o.l.

Når man gennemtester mere systematisk, jvf. ((3)) og ((7)), viser der sig at være en klar tendens til, at der er flere konflikter under venstreorienterede end under højreorienterede regeringer. Denne tendens giver ikke ret mange signifikante

koefficienter, men i de tilfælde, hvor vi har fundet signifikante koefficienter, har de næsten altid det nævnte fortegn.

VII. De store træk: arbejderbevægelses-kontra kulturområdeteorien

De teorier, vi hidtil har diskuteret, beskæftiger sig med de relativt begrænsede korttidsudsving i konfliktserierne i forhold til de økonomiske konjunktursving. De giver derimod ikke meget bidrag til at forklare de virkelig store ting i tallene: de dramatiske forskelle mellem landene og den forbløffende udvikling over tiden.

Det er f.eks. vanskeligt at finde økonomiske forandringer, der kan begrunde, at konfliktfrekvenserne er faldet flere hundrede gange i Norge og Sverige fra 1920'erne til 1950'erne. Og det er næppe muligt at finde rent økonomiske forskelle mellem de to nabolande Tyskland og Frankrig, der kan begrunde, at der er 20 til 30 gange (afhængig af den serie, der sammenlignes) flere konflikter i Frankrig. På den anden side svarer denne forskel til nogle forskelle mellem de to lande, som vi »føler«, at vi kender.

Der er kun en lille litteratur, der forsøger at forklare de store forskelle. Den er af sociologisk-politologisk karakter og -som antydnet - refererer den ikke til nogen af de teorier, vi hidtil har diskuteret. Denne litteratur opererer med to teorier - jvf. ((8)) for en nærmere diskussion. Begge teorierne har store svagheder⁽¹⁷⁾.

Den første teori er ikke rigtig intellektuelt respektabel. Den tager sit udgangspunkt i en konstatering af, at skillelinierne efter konfliktniveau følger de sprogligt-kulturelle skillelinier mellem vore lande: Højkonfliktlande er alle de »angelsaxiske« og de »latinske« lande - to grupper, der i øvrigt har en række for-

skelle i konfliktstrukturen, når man ser nærmere efter. Lavkonfliktlandene er alle de »germanske« lande. Belgien ligger midt imellem de to grupper, og de to sprogligt-kulturelle outsiders Japan og Finland skiller sig helt klart ud. Alting passer (uhyggeligt) godt. Der er også en lang række slående detaljer, der underbygger en sådan teori, f.eks. afspejles et stort lands konfliktsærpræg sig ofte i et mindre naboland (Frankrig og Belgien er nok det bedste eksempel i så henseende).

Der er imidlertid to afgørende kritikpunkter imod en sådan teori: (1) For det første er de afgørende skillelinier først fremvokset i årene efter 1925 - først i 1920'erne var der som nævnt små forskelle mellem landenes konfliktniveauer. Og det er vist vanskeligt at komme uden om, at just i den periode er der sket en ganske markant stigning i de angelsaxiske landes sprogligt-kulturelle indflydelse i de germanske (især de ikke-tysktalende lande).

For det andet er hele denne type teori-dannelse ubehagelig inoperationel og ukonkret. Man må nok spørge om, hvad det er for traditioner og institutioner, som er specielt angelsaxiske eller latinske, og som er bestemmende for konfliktniveauet. Umiddelbart skulle man tro, at de relevante træk var af arbejdsorganisatorisk og politisk karakter.

Her er vi så fremme ved *arbejderbevægelsesteorien*, der stammer fra Hibbs (1978). Teorien er kun delvis konkretiseret, men den har som sin empiriske hovedpåstand, at den strategiske variabel ved determinering af konfliktniveauet er arbejderbevægelsens størrelse og enhed. I teorien betragtes alle konflikter som strejker, og der er to led i forklaringen: (i) Der er ofte elementer af fagforeningsrivalisering involveret i konflikter - det er især udpræget i lande som Frankrig og Italien, hvor politisk stærkt forskellige fagfore-

ninger konkurrerer om det store flertal af uorganiseredes gunst. (ii) Dertil kommer teorien om de alternative veje til målet - man kan enten opnå fordele gennem politisk magt eller ved faglig kamp. Den sidstnævnte måde er dyrest, så hvis arbejderbevægelsen har magten, falder konflikttallet. De laveste konflikttal kan så ventes i de »socialdemokratiske lande«, med et politisk dominerende arbejderparti, der arbejder nært sammen med et forenet »LO«, der på sit område har en høj organisationsgrad.

Umiddelbart er der meget, der taler for denne teori, det er f.eks. smukt at se, hvordan det store fald i strejkeniveauet indtræffer senere i Norge end i Sverige, ganske svarende til at det norske arbejderparti først får flertal noget senere end det svenske socialdemokrati. Den usædvanlig stærke stigning i strejkeniveauet i Finland i 1970'erne falder sammen med spaltningen af det folkedemokratiske parti o.s.v.

Ved en mere systematisk gennemtestning af teorien har man brug for et sæt sammenlignelige data, der udtrykker arbejderbevægelsens enhed og styrke. Det er let at finde en lang række relevante tal: organisationsgrader og vælgertilslutning til forskellige partier o.l., men tal for fagbevægelsens enhedsgrad er svære at lave, og en aggregering til nogle få afgørende serier indebærer derfor et betydeligt element af skøn, jvf. ((8)). I de forskellige eksperimenter har vi imidlertid altid fundet en meget betydelig korrelation, der dog aldrig når helt til tops, for der er altid et par vanskelige undtagelser. Det er f.eks. helt uforklarligt - efter arbejderbevægelsesteorien - at der ikke er nogen arbejderskonflikter i Schweiz. D.v.s. at selv om arbejderbevægelsesteorien ganske vist giver lidt mere indsigt i mekanismen og antyder nogle påvirkningsmuligheder, så

er den faktisk empirisk underlegen over for den sprogligt-kulturelle teori.

Før vi forlader arbejderbevægelsesteorien, kan der være grund til at se, hvordan den forholder sig til de øvrige teorier, vi har diskuteret. Der er (i hovedsagen) to anknytningspunkter:

For det første er der sammenhængen til lønstrukturteorien, som diskuteret i afsnit V. Her er vi ude i rent gætteri, men man kan argumentere for, at en mere centraliseret og politisk stærk arbejderbevægelse giver en mere stabil lønstruktur. Det er i hvert tilfælde klart, at lønstigninger, som gives generelt efter centrale forhandlinger, foregår uden hele det system af korttidsændringer i lønstrukturen, som kræves i et mere decentralt system for at generere de samme samlede lønstigninger. D.v.s. at en del af arbejderbevægelsesteoriens mekanisme kan køre via vores lønstrukturteori fra afsnit V. Det er dog næppe den største del.

For det andet er der sammenhængen mellem det politiske korttidsresultat, der er omtalt i afsnit VI, og arbejderbevægelsesteorien i nærværende afsnit - her er tydeligvis en modsætning: korttidseffekten af et skift mod venstre er flere konflikter, medens langtidseffekten er færre. Dette er naturligvis en mulig kombination - det taler faktisk for den, at den svarer til det generelle resultat af skift fra højre til venstre: På kort sigt sker der intet, så folk frustreres i deres forventninger, men på langt sigt er der en betydelig effekt.⁽¹⁸⁾

VIII. Sammenfatning og den psykologiske faktor

Som det er fremgået er arbejdsconflikter både vigtige og uvigtige - de er uvigtige, hvad angår det produktionstab, de medfører. De er derimod vigtige som indikator for arbejdsmarkedsklimaet, der spiller

en central rolle for inflationsforløbet. D.v.s. at det, der er væsentlig for en økonom, er altså hverken konfliktniveauet eller de enkelte konflikters størrelse - man får derimod interessante informationer ud af at betragte svingningerne i antallet af (mindre) konflikter.

Det er en oplagt mulighed at reducere antallet af konflikter gennem politiske indgreb, sådan at det samme »klima« på arbejdsmarkedet giver færre og mindre konflikter; men på baggrund af analysen ovenfor er der ikke meget, der tyder på, at en sådan politik vil have anden effekt end at ødelægge en ellers fortræffelig indikator.

Hvis man var i stand til at forklare makro-udsvingene i konflikttallet c_n med en stabil model med en høj forklaringsgrad, så kunne man naturligvis bruge dette udtryk i stedet for c_n i løndannelsesmodellen, og hermed opnå en ny familie af »klimaforhøjede« Phillipskurver⁽¹⁹⁾. Vi mener selv, at vi er kommet et stykke på vej imod en sådan strejkefunktion, men det er dog kun ca. $\frac{2}{3}$ af svingningerne i strejkefrekvenserne, som vi kan forklare. Og der er meget, der tyder på, at det bliver adskilligt sværere at forklare den sidste $\frac{1}{3}$ af svingningerne.

Der er i hvert tilfælde en lang række eksempler, hvor konfliktantallet har udvist pludseligt store udsving af årsager, som man nok er nødt til at karakterisere som en »psykologisk faktor«, der er meget vanskelig at håndtere i formelle modeller. Der er f.eks. to engelske, konservative regeringer, der har gjort et særligt forsøg på at styre fagforeningerne. Regeringerne Heath (1970-74) og Thatcher (1979-83). Disse styringsforsøg har i begge tilfælde givet afvigelser fra det forventede middelresultat af strejkemodellen. Det vanskeligt formaliserbare er imidlertid, at afvigelserne går hver sin vej. Under

Heath var der for mange og under Thatcher for få konflikter - når man snakker med engelske arbejdsmarkedsøkonomer forklarer de forskellen rent psykologisk: Heath blev betragtet som en fundamentelt »blød« og moderat politiker, medens Thatcher betragtes som en på bunden »hård« og kompromisløs politiker.

Et mere dramatisk eksempel er fra USA i det sidste års tid, hvor konfliktantallet (målt i antal pr. år) er faldet fra et langtidsniveau på omkring 5000 og ned til ca. 1000 i de første 3-4 kvartaler efter regeringens dramatiske (og meget publicerede) sejr i flyvelederkonflikten i august-september 1981⁽²⁰⁾. Om virkningerne vil holde sig mere end de 3 kvartaler, hvorom man p.t. har tal, er ikke let at gætte på; men det er meget bemærkelsesværdigt at samtidig med det kraftige fald i konflikterne er løninflationen øjensynlig gået tolt i stå i USA.

Noter:

1. Der er to studier for Danmark, hvor μ beregnes for udvalgte år ved en sammenligning mellem registrerede konflikter og avisomtalte konflikter, jvf. Groth, 1979, og Nielsen & Rolighed, 1980. Det er tankevækkende, at aviserne - især Land og Folk - omtaler 2-3 gange så mange konflikter, som medtages i statistikken. Nogle af de avisomtalte konflikter er naturligvis så små, at de falder under Danmarks Statistiks tællekriterier (jvf. nedenfor); men på den anden side er der nok også mange konflikter, som ikke får avisomtale.
2. Nogle af de allerstørste konfliktbølger - konflikterne i vinteren 1960/61 i Belgien og i maj/juni 1968 i Frankrig - er klassificeret som politiske og dermed uden for statistikken. Noget andet er, at landenes administrative systemer slet ikke har haft kapacitet til at registrere disse konfliktbølger - de ansatte har formentlig også selv strejket.
3. Landene er: Australien, Belgien, Canada, Danmark, Eire, Finland, Frankrig, Holland, Italien, Japan, New Zealand, Norge, Tyskland, Schweiz, Sverige, Østrig, UK, USA samt tal for Spanien for de få år før og efter general Francos styre. Når vi taler om niveauer for serierne, er de omregnet til en basis af 1 million indbyggere pr. land.
4. Den relativt største observation, vi har for serien c_d er for generalstrejkeåret 1926 i England, hvor 162 millioner dage gik tabt - dette er kun ca. 2% af samtlige arbejdsdage i UK i dette år.
5. Niveauerne for de tre serier - d.v.s. pr. én million indbyggere - i årene 1920-25 var: c_n i størrelsen 30-80 konflikter pr. år, medens c_d lå i intervallet 10.000-30.000.
6. Både i Italien, Tyskland og Spanien undertrykkes såvel konflikter som konfliktstatistikken i de år, hvor demokratiet er ophævet.
7. Denne tradition har rødder tilbage til Zeuthen (1930) og Hicks (1932). Det er dog først med den nyere matematiske spilteori, at der er begyndt at ske noget på dette område - jvf. Neumann & Røder (1980) og Maruro (1982), der er relativt let læst, da der bruges et relativt beskedent matematisk apparat.
8. Der er en meget smuk demonstration af poissonfordelingens relevans for enkeltkonflikter i Kendall (1961). I en poissonfordeling er middelværdi og varians ens (vores parameter λ).
9. Når man analyserer lag-strukturen i seriernes interkorrelation, er der en svag tendens til, at svingningerne i »græsrods-serien« c_n kommer før svingningerne i »organisationsserierne« c_w og c_d ; men denne tendens er ikke signifikant selv i vores meget store datamateriale.
10. Dette resultat er selve hovedpointen i de to ældre danske analyser - Winding Pedersen (1937) og Leth Jeppesen (1968). Resultatet generaliseres i ((1)) og diskuteres i ((8)).
11. Analysen herfra og afsnittet ud kan ses som et eksempel til illustration af (og underbygning af) analysen i Muellbauer & Portes (1978), hvor der sondres mellem »output-begrænsede« og »efterspørgselsbegrænsede« systemer, der netop har de omtalte symmetriegenskaber.
12. D.v.s. at ud over de rent politiske årsager (i lande med etpartisystemer) er der altså også grundlæggende økonomiske årsager til at holde fagforeninger og arbejdskonflikter under en ganske anderledes kraftig kontrol i Øst- end i Vest-europa.
13. Læseren bemærker, at medens vi i afsnit IV så på konfliktserien c_d , fordi vi diskuterer et mængdeled, så ser vi nu på konfliktserien c_n , fordi vi diskuterer to klimaled.
14. Går man litteraturen igennem jvf. ((3)), har (1-AJ) stort set domineret den efterfølgende litteratur, på trods af at mange økonometrikere har fundet problemer ved modellen, og mange små-varianter er derfor opstillet.
15. Vi skal her anvende den simple lineære udgave af modellen. Man bruger ofte en krum form, hvor det andet led har u i nævneren; men det er meget svært at konstatere, at den krumme form er bedre i empiriske eksperimenter.
16. Der er en meget spændende og kompliceret problematik omkring seriernes fællestræk - deres in-

ternationale elementer - som vi ikke kan diskutere for nærværende. Her må henvises til ((1)), der viser tilbage til andre af forfatterens skrifter om denne sag.

17. Som en strøtanke bemærkes, at heri ligger - i en nøddeskal - det forhold, der er imellem (os) økonomer på den ene side og politologer og sociologer på den anden: *de* påpeger, at *vi* kun forklarer en lille del af det, der skal forklares, men til gengæld gør vi dette under udfoldelse af et (imponerende?) stort og præcist formelt apparat. *Vi* påpeger til gengæld, at *de* anvender et underligt »uldent«, uoperationelt og stadigt skiftende begrebssystem, der ikke tillader ret præcise tests.
18. Sammenlign her Frey og Pommerehne (1978) og Hibbs (1977).
19. Hvis man indsætter ligning (I-PP) i ligning (I-P) fra afsnit V, får man en løndannelsesmodel uden konflikter, men hvor én periodes lønstigninger forklares af de tidligere perioders lønstigninger samt arbejdsløsheden, d.v.s. en temmelig banal udgave af den forventningsforhøjede Phillips-kurve med adaptive forventninger.
20. Der er tale om en konflikt, der var meget velegnet til en stor PR-sejr, der kunne demonstrere den nye præsidents (Reagan's) beslutsomhed. Konflikten var klart ulovlig og erklæret af en ny og mere radikal ledelse af flyveledernes fagforening (PATCO) imod forbundsregeringens luftfartsadministration. Kravene var relativt store, konflikten meget synlig over hele USA og ved flere meningsmålinger fundet meget upopulær i befolkningen. Konflikten blev »løst« af præsidenten, der efter flere advarsler (over de store nationale fjernsynsnet) fyrede samtlige strejkende, hvorefter det lykkedes at få ansat nogle nye og få lufttrafikken til at fungere - jeg var selv på rundtur i USA i oktober og mærkede intet til de manglende flyledere.

Appendix I. Papirer i projektet.

Papirerne i projektet er dels skrevet af Peder J. Pedersen (PJP) og dels af Martin Paldam (MP). Desuden har vi haft hjælp af flere økonomistuderende: Finn Lange Rasmussen (FLR), Michael Stæhr og Michael Poulsen, som vi har kunnet lønne gennem et par bevillinger fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og Det økonomiske Fagråd.

- ((1)) MP, Industrial Conflicts and Economic Conditions - a Comparative Empirical Investigation. *The European Economic Review*, Vol. 20, No. 1, 1983. (Den grundlæggende laganalyse samt analysen af forbindelserne fra konflikterne til de økonomiske variable - især konflikternes rolle i Phillipskurven).
- ((2)) MP & FLR, Data for Industrial Conflict in 17 OECD-Countries 1948-79. Memo 80-5, ajourført juli 1981. (Diskuterer og dokumenterer data).

- ((3)) MP & PJP, The Macro-Economic Strike Model - A Study of Seventeen Countries, 1948-1975. *The Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 35, No. 4, July 1982. (Analysen af forbindelsen fra de økonomiske, og nogle politiske, variable til konflikterne, d.v.s. strejke-modellen. Sammenlign ((1)), der dækker den modsatte kausalitet).
- ((4)) MP, Political Business Cycles on the Labour Market - Aspects of the Dynamic Wage Relation, i Kristen R. Monroe (ed.) *The Political Process and Economic Change*. Agatone Press, New York 1982 sent eller 1983. (En mere teoretisk diskussion af løndannelse og konflikter på kortere og længere sigt).
- ((5)) MP and associates, Technical Notes on the Use of Country Sets of Estimates for the Same Equation. Memo 1981-4. (Baggrundspapir, der diskuterer de statistiske teknikker i ((1)) og ((3)) og gennemregner nogle af de vigtigste relationer med en række alternative estimations-teknikker).
- ((6)) PJP, Inter-War Data on Industrial Conflicts, Wages, Cost of Living, Unemployment, Degree of Organization, and a Selection of Political Variables for 23 Countries. Mimeographed from Dec. 1981. (Dokumentation af data for perioden 1919-39).
- ((7)) PJP, Industrial Conflicts in the Inter-War Years. A Quantitative Reappraisal. Memo 82-2. (Gennemregning og efterkontrol af modellerne i ((3)) på mellemkrigsdata).
- ((8)) MP & PJP, The Large Pattern of Industrial Conflict - A Comparative Study of 18 Countries 1919-79. *The International Journal of Social Economics*, Vol. 10, No. 1 eller 2, 1983. (Diskussion af langtidsforskelle og landeforskelle. Papiret indeholder desuden en afbildning af serierne for antallet af konflikter c_n og antallet af tabte dage c_d på en sammenlignelig form over de 61 år).

Appendix II. Andre referencer.

- Ashenfelter, O. & G.E. Johnson, 1969. Bargaining Theory, Trade Unions, and Industrial Strike Activity. *The American Economic Review*, Vol. 59, No. 1, pp. 35-49.
- Frey, B.S. & W.W. Pommerehne, 1979. Toward a more Theoretical Foundation for Empirical Policy Analysis. *Comparative Political Studies*, Vol. 11, No. 3.
- Groth, Margit V., 1979. *Strejker i Danmark 1969-1972*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne, nr. 46, København.
- Hibbs, Douglas A., 1977. Political Parties and Macro-Economic Policy. *The American Political Science Review*, Vol. 71, No. 4.
- Hibbs, Douglas A., 1978. On the Political Economy of Long-Run Trends in Strike Activity. *The British*

- Journal of Political Science*, Vol. 8, N. 1, pp. 153-175.
- Hicks, John R., 1932. *The Theory of Wages*. (2nd. ed. 1963). London.
- Jeppesen, Steen Leth, 1968. Arbejdsstandsningers Samfundsekonomiske Konsekvenser. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Bind 106, hæfte 1-2.
- Kendall, M.G., 1961. Natural Law in the Social Sciences. (Presidential Address for the Royal Statistical Society). *Journal of the Royal Statistical Society*, Series A, Vol. 124, (1).
- Mauro, M.J., 1982. Strikes as a Result of Imperfect Information. *Industrial & Labor Relations Review*. Vol. 35, No. 4, July.
- Muellbauer, J. & R. Portes, 1978. Macroeconomic Models with Quantity Rationing. *The Economic Journal*, Vol. 88, No. 3. (Optrykt som kap. 16 i W.H. Branson, *Macroeconomic Theory and Policy*), 2nd ed., New York 1979).
- Neumann, G.R. & M.W. Reder, 1980. Conflict and Contract: The Case of Strikes. *Journal of Political Economy*, Vol. 88, No. 5, Oct.
- Nielsen, H. Hoier & Arne J. Rolighed, 1980. *Faglige konflikter i Danmark*. (Speciale-studie ved Institut for Statskundskab, Aarhus).
- Pedersen, H. Winding, 1937. Arbejdsstandsningers Økonomiske Virkninger. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 75, pp. 290-317.
- Zeuthen, Frederik, 1930. *Problems of Monopoly and Economic Warfare*. London.